

ANALİTİK MÜZİK DİNLEME TEMELLİ ÖĞRETİM PROGRAMINA İLİŞKİN İHTİYAÇ ANALİZİ ÇALIŞMASI

NEEDS ANALYSIS OF AN INSTRUCTIONAL PROGRAM BASED ON ANALYTICAL MUSIC LISTENING

Zümrüt KAPLAN

Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-5299-4515>

zumrutk27@gmail.com

Hale SUCUOĞLU

Prof.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1018-1426>

hale.kasap@deu.edu.tr

Mümtaz Hakan SAKAR

Prof.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8248-6195>

hakan.sakar@deu.edu.tr

Received: January 06, 2026

Accepted: March 30, 2026

Published: April 30, 2026

Suggested Citation:

Kaplan, Z., Sucuoğlu, H., & Sakar, M. H. (2026). Analitik müzik dinleme temelli öğretim programına ilişkin ihtiyaç analizi çalışması. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education (IJTASE)*, 15(2), 64-82.

Copyright © 2026 by author(s). This is an open access article under the [CC BY 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Öz

Bu araştırma, müzik öğretmenliği lisans eğitiminde analitik müzik dinleme temelli bir dersin gereksinimini belirlemek için yapılmış ihtiyaç analizi çalışmasıdır. Araştırmanın temeli, analitik müzik dinlemenin müzik öğretmenliği lisans öğrencileri için bir ihtiyaç olduğu fikrine dayanmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmış, bu kapsamda doküman analizi ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniklerinden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın ilk aşamasında doküman analizi ile ulusal ve uluslararası literatürdeki analitik müzik dinleme ve benzeri çalışmalar incelenmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında ise Dokuz Eylül Üniversitesi müzik öğretmenliği bölümündeki 39 öğrenci ve 7 öğretim elemanı ile yarı yapılandırılmış görüşme uygulanmıştır. Görüşme sonrası toplanan veriler, Saldaña'nın (2019) geliştirdiği "koddan teoriye" modeli temel alınarak analiz edilmiştir. Literatür taramasına ilişkin bulgular, Türkiye'de müzik öğretmenliği programlarından yalnızca ikisinde müzik dinleme ile ilgili bir dersin yer aldığını; ulusal literatürde 8 adet; uluslararası literatürde 10 adet çalışmaya ulaşıldığını göstermiştir. Görüşmelerden elde edilen bulgular ise öğrencilerin (%89.7) ve öğretim elemanlarının (%85.7) analitik müzik dinleme dersinin müzik öğretmenliği bölümünde bir ihtiyaç olarak algıladığını göstermiştir. Ayrıca bu dersin öğrenciler tarafından müzikal, mesleki, psikososyal, kültürel açıdan; öğretim görevlileri tarafından ise müzikal, mesleki, toplumsal, bireysel ve pedagojik yönlerden pek çok katkı sağlayacağı belirtilmiştir. Buna göre analitik müzik dinleme dersinin müzik öğretmenliği lisans programı için bir ihtiyaç olduğu ortaya konmuştur.

Anahtar Terimler: Dinleme, analitik müzik dinleme, ihtiyaç analizi, program geliştirme.

Abstract

This study is a needs analysis conducted to determine the necessity of a course based on analytical music listening in undergraduate music teacher education. It is grounded in the idea that analytical music listening is a need for music teacher candidates. A qualitative case study design was employed, utilizing document analysis and semi-structured interviews. In the first phase, national and international literature on analytical music listening and related studies was examined through document analysis. In the second phase, semi-structured interviews were conducted with 39 students and 7 instructors from the music teacher education program at Dokuz Eylül University. The data obtained were analyzed based on Saldaña's (2019) "from code to theory" model. Findings from the literature review indicated that only two music teacher education programs in Turkey include a course on music listening; 8 national and 10 international studies were identified. Interview findings showed that 89.7% of students and 85.7% of instructors perceive analytical music listening as a need. Additionally, the course was reported to provide musical, professional, psychosocial, and cultural benefits for students, and musical, professional, social, individual, and pedagogical benefits according to instructors. Accordingly, the analytical music listening course is deemed necessary for undergraduate music teacher education programs.

Keywords: Listening, analytical music listening, needs analysis, curriculum development.

GİRİŞ

21. yüzyılın çağdaş eğitim anlayışı, bireylerin yalnızca bilgiye ulaşmalarını değil, bu bilgiyi yapılandırmalarını, eleştirel biçimde değerlendirmelerini ve onu anlamlı ürünlere dönüştürmelerini temel bir amaç olarak benimsemiştir. Bu paradigma değişimi, öğrenenin pasif bir alıcıdan ziyade, bilgiyi sorgulayan, dönüştüren ve yeniden inşa eden etkin bir özneye dönüşmesini gerekli kılmıştır. Bu pedagojik yaklaşım, müzik eğitimi bağlamında da güçlü biçimde yankı bulmakta, özellikle analitik müzik dinleme, bu dönüşümün somut karşılıklarından biri olarak öne çıkmaktadır. Müzikte dinleme eylemi, icracı ya da dinleyici konumundaki bireyler için müzikal pratiklerin en süreklilik arz eden ve en yoğun deneyimlenen boyutlarından birini temsil etmektedir. Çalma, söyleme ya da besteleme gibi üretim odaklı süreçlerin tamamında dinleme, yalnızca işitsel bir arka plan faaliyeti değil, aynı zamanda müzikal anlamın inşasını yönlendiren, bilişsel süreçleri harekete geçiren ve estetik algıyı derinleştiren kurucu bir yapı taşı niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda dinleme hem bireysel hem de kolektif müzik deneyimlerinin temel referans noktası olarak görülmektedir.

Bununla birlikte 21. yüzyılın sosyo-kültürel bağlamı, üretimden ziyade tüketimi merkeze alan post-endüstriyel bir paradigma kayması ile karakterize edilmektedir. Bu durum, kültürel alanın hemen her boyutunda olduğu gibi müzikte de “tüketim estetiği”nin öne çıkmasına yol açmış, dinleme eylemini salt estetik haz odaklı edilgen bir pratikten, tüketim kültürünün belirgin bir yansımasına dönüştürmüştür. Buna karşılık çağdaş müzik pedagojisi, eleştirel pedagoji ve kültürel kuramların etkisiyle, dinlemeyi yalnızca alımlayıcı bir süreç olarak değil, öğrenenin aktif katılımını, analitik düşünmesini ve estetik farkındalığını pekiştiren dönüştürücü bir öğrenme aracı olarak yeniden konumlandırmaktadır. Müziği yalnızca duymakla kalmayıp, dikkatlice inceleyerek, anlamlandırarak ve bilgi temelli bir farkındalıkla dinlemeye dayalı çeşitli yaklaşımlar literatürde “analitik dinleme” “rehberli dinleme” “bilinçli dinleme” “yaratıcı dinleme” “dikkatli dinleme” “anlatısal dinleme” “aktif dinleme” gibi farklı kavramlarla ifade edilmektedir. Farklı adlandırmalara rağmen, söz konusu dinleme türleri içerik bakımından birbirine oldukça yakındır. Bu tanımlardan bazılarında ilgili uygulamaların kullanıldığı çalışma grupları da belirtilmiştir. Örneğin 1970’lerin başında Jos Wuytack’ın metotlaştırdığı “aktif müzik dinleme” kavramı müzisyen olmayan gençlerin eğitiminde kullanılmıştır (Aksoy, 2024:12-13; Onay, 2022:69). Bu sınırlılıklara rağmen literatürde müzik dinleme faaliyetini analitik-aktif-yaratıcı bir şekilde uygulamayı ifade eden çalışmaların kullandığı standart bir terim bulunmayıp, bu bağlamda yapılan çalışmalarda terminoloji esnek olarak kullanılmıştır.

Türkiye’de bu konuda yapılan çalışmaları incelediğimizde, Özdemir (2019) ve Aksoy’un (2024) üniversite lisans öğrencileriyle gerçekleştirdikleri bilinçli-yaratıcı-analitik müzik dinleme çalışmalarında “analitik müzik dinleme” terimini kullandıkları görülmektedir. Bu terimin uluslararası literatürde de Teparic (2024) tarafından yapılan bir çalışmada kullanıldığına rastlanmıştır (Aksoy, 2024:13). Analitik müzik dinleme, müziği yüzeysel ve geçici bir işitsel deneyim olmaktan çıkararak, biçim, armoni, tını, ritim ve tarihsel bağlam gibi temel yapı taşlarının çözümlenmesine dayanan, yüksek düzeyde bilişsel ve estetik katılım gerektiren bir süreçtir (Aksoy, 2024:13-14). Bu yönüyle, yalnızca duysal değil, aynı zamanda dikkat, hafıza, eleştirel düşünme ve estetik sezgi gibi zihinsel yetileri bütüncül biçimde harekete geçiren bir etkinlik olduğu söylenebilir.

Bu noktada, Peter Drucker’ın modern yönetim kuramı kapsamında geliştirdiği etkililik kavramı, analitik müzik dinleme pratiğiyle doğrudan ilişkilendirilebilir. Drucker ve Maciariello’ya (2012) göre etkililik, yalnızca işleri yapmak değil, doğru işleri yapmaktır, yani kaynakların amaçlara yönelik stratejik bir biçimde yönlendirilmesidir. Müzik eğitiminde de analitik dinleme, müziği yalnızca tüketilen bir sesler bütünü olmaktan çıkarıp, derinlemesine anlamlandırılan ve öğrenmeye hizmet eden bir araca dönüştürerek pedagojik etkililiği artırır. Bu tür bir dinleme biçimi, müzik eğitimi yalnızca bilgi aktarımıyla sınırlı bırakmayıp, öğrencinin müzikle kurduğu bilişsel, duysal ve entelektüel bağa odaklanır. Felsefi bir perspektiften bakıldığında, Platon’un mağara alegorisi, analitik dinleme süreci ile ilişkilendirilebilir. Mağaradaki zincirli bireylerin yalnızca gölgeleri görmeleri, sınırlı ve yüzeysel bilgiyle yetinmeyi temsil ederken, zincirlerinden kurtulup ışığa ulaşan kişi, hakikate ancak deneyim, sorgulama ve zihinsel dönüşüm yoluyla ulaşabileceğini ortaya koyar (Platon, 2005/İÖ 380). Bu açıdan analitik müzik dinleme, işitsel olarak yüzeyselliğin ötesine geçerek müziği yapı, anlam ve bağlam açısından irdeleyen bir bilişsel ve estetik derinleşme süreci olarak

tanımlanabilir. Tıpkı mağaradan çıkan birey gibi, dinleyici de seslerin ardındaki anlam katmanlarını keşfetmeye çalışır.

Bu dönüşümü daha da derinleştiren bir diğer kuramsal çerçeve ise Immanuel Kant'ın bilgi felsefesidir. Kant'a göre (2007/1781), bilgi yalnızca duysal deneyimlerin edilgen bir toplamı değildir. Bu deneyimler, bireyin zihinsel kalıpları aracılığıyla biçimlendirilerek bilgiye dönüşür. Dolayısıyla, bilgi dış dünyadan doğrudan alınmaz, birey tarafından aktif olarak inşa edilir ve anlamlandırılır. Bu bağlamda, analitik müzik dinleme de yalnızca seslerin algılanması değil, bu seslerin zihinsel süreçler aracılığıyla kategorize edilmesi, yorumlanması ve bağlamsallaştırılması sürecidir. Kant'ın özne merkezli epistemolojisi, dinleyiciyi pasif bir algılayıcı değil, müziğin anlamını oluşturan ve yeniden kuran etkin bir fail olarak konumlandırır. Platon'un alegorik yaklaşımı ile Kant'ın teorik zemini bir arada değerlendirildiğinde, analitik müzik dinleme, işitmeden anlamaya, pasiflikten etkinliğe doğru evrilen, dönüştürücü bir öğrenme pratiği olarak tanımlanabilir. Bu süreç, bireyin müzikle yalnızca yüzeysel bir temas kurmasını değil, aynı zamanda estetik, bilişsel ve felsefi düzeyde bütüncül bir etkileşime girmesini sağlar. Bu kuramsal temel, müzik dinleme eylemini basit bir duysal deneyim olmaktan çıkararak, çok katmanlı bir öğrenme ve değerlendirme süreci olarak yeniden tanımlar. Duymak, yalnızca fizyolojik bir uyarıya tepki olarak ses dalgalarının algılanmasıdır. Bunun karşısında dinlemek, dikkat, niyet ve anlam yükleme yoluyla biçimlenen etkin bir zihinsel süreçtir. Kant'ın bilgi kuramı bağlamında (Kant, 2007/1781), dinleyici artık yalnızca sesi alan bir alıcı değil, müziğin anlamını üreten epistemolojik bir öznedir.

Bu bağlamda analitik müzik dinleme, bilişsel katılımın en yüksek düzeyde olduğu, çok boyutlu bir dinleme biçimidir. Dinleyici, müziği yalnızca estetik bir haz kaynağı olarak değil, aynı zamanda biçimsel, tarihsel ve kültürel bağlamlarıyla inceleyen bir bilgi nesnesi olarak ele alır. Günlük ve yüzeysel dinleme alışkanlıklarından farklı olarak analitik dinleme, müziği bir düşünce alanına dönüştürür (Özdemir, 2019). Bu yaklaşım, özellikle müzik eğitimi alanındaki öğrenciler için önemli bir öğrenme imkânı sunar. Öğrencilerin bir müzik eserini yalnızca seslerin toplamı olarak değil, tarihsel, biçimsel ve estetik boyutlarıyla kavrayabilen, analiz edebilen ve yorumlayabilen bireyler olarak yetiştirmeleri, müzik eğitiminin temel hedeflerinden biridir. Bu doğrultuda, analitik dinleme, yalnızca müziksel farkındalığı değil, aynı zamanda eleştirel düşünme, dikkat, estetik duyarlılık ve yorumlama gibi yüksek düzey bilişsel becerilerin gelişimini destekler. Bu alışkanlık yerleştiğinde, öğrenciler müzikle daha derin, bilinçli ve donanımlı bir ilişki kurabilir. Bu anlayışın doğal bir uzantısı olarak, özellikle müzik öğretmenliği programlarında analitik müzik dinlemeye dayalı bir öğretim yaklaşımının benimsenmesi, eleştirel, yaratıcı ve üretken öğretmen adaylarının yetişmesine katkı sağlayacaktır. Bu yöntemle yürütülen müzik dersleri, hem etkili öğrenmeyi sağlar hem de eğitimin niteliğini derinleştirilebilir. Günümüzde giderek artan tüketime dayalı dinleme alışkanlıkları, müzikle kurulan ilişkinin yüzeysel kalmasına neden olmaktadır. Analitik dinleme ise bu yüzeyselliği aşarak, dinlemeyi anlam üretimine dönüştüren etkili bir pedagojik araç olarak değerlendirilebilir.

Özellikle son yıllarda ilkökul, ortaokul ve lise müzik öğretim programlarında çalma temelli uygulamaların giderek azaltılması ve dinleme odaklı etkinliklerin ağırlık kazanması, müzik öğretmenliği programlarında öğrenim gören öğretmen adaylarının dinleme becerileri bağlamındaki yeterliklerini ön plana çıkarmıştır. MEB (2017) ilkökul-ortaokul öğretim programından itibaren önceki programlarda yer alan “çalma” alanı kaldırılmıştır ve bu bağlamda ilkökul-ortaokul öğretim programlarında günümüze dek dinleme alanındaki etkinliklere yoğunlaşmıştır. Bu durum müzik öğretmenliği lisans eğitiminin de dinleme becerilerinin gelişeceği şekilde yapılandırılmasını gerekli kılmıştır. Bu doğrultuda, öğretmen adaylarının yalnızca edilgin dinleme süreçleriyle sınırlı kalmayan; bilinçli, çözümleyici ve yaratıcı dinleme yaklaşımlarını içeren bütüncül bir eğitim almaları gereklilik arz etmektedir. Ayrıca, farklı öğretim kademelerine uygun, pedagojik temellere dayalı ve nitelikli dinleme etkinlikleri tasarlayabilme yeterliğine sahip olmaları, çağdaş müzik eğitiminin temel beklentileri arasında yer almaktadır.

Buna göre, üniversitelerin müzik öğretmenliği lisans programlarında analitik dinleme odaklı bir dersin yapılandırılması, yalnızca pedagojik bir tercihten öte, çağdaş eğitim anlayışlarının gerektirdiği bir zorunluluk olarak düşünülebilir. Bu araştırma kapsamında, Türkiye'deki müzik öğretmenliği lisans programlarında böyle bir dersin gerekliliğini belirlemek amacıyla, program geliştirme sürecinin ilk

adımı olan ihtiyaç analizi gerçekleştirilmiştir. “Program geliştirme, bireyin ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla eğitsel hedeflerin belirlenmesi, bu hedeflere ulaşmak için uygun öğrenme yaşantılarının seçilmesi ve düzenlenmesi sürecidir” (Güven ve Aslan, 2023:3). Bu sürecin en kritik basamağı olan ihtiyaç analizi, bireylerin ve eğitim paydaşlarının beklentileri doğrultusunda, mevcut durum ile ulaşılması istenen düzey arasındaki farkı saptamayı hedefleyen, sistematik ve veriye dayalı bir yaklaşımdır (Güven ve Aslan, 2023). Anketler, bireysel görüşmeler, doküman analizleri ve odak grup çalışmaları gibi çeşitli veri toplama teknikleri aracılığıyla yürütülen bu aşama, geliştirilecek programın gerekçelendirilmesine hizmet eder. Zira ihtiyaç temeline dayanmayan programlar, hedef kitlenin gerçek taleplerine yanıt veremediğinden, eğitimin etkililiğini zayıflatma riski taşır (Erden, 1998).

Bu çalışmada, analitik müzik dinlemeye dayalı bir dersin müzik öğretmenliği lisans programları açısından bir ihtiyaç olup olmadığını saptamaya yönelik bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarının, bu dersin bir gereklilik olarak ortaya konması durumunda, üniversitelerin ilgili programlarında dinleme temelli derslerin yapılandırılması, bu alanda özgün programların geliştirilmesi ve lisansüstü düzeyde akademik araştırmaların desteklenmesi yönünde katkı sağlaması beklenmektedir. Bu bağlamda araştırmanın nihai hedefi; daha etkin, eleştirel ve dönüştürücü bir müzik eğitimi ortamının inşasıdır.

YÖNTEM

Araştırmanın modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni (case study design) kullanılmıştır. Bu desen çerçevesinde ise doküman analizleri yapılmış ve görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Durum çalışması, araştırmacının belirli bir olgu veya olguları kendi sınırları içinde ve zaman ekseninde detaylı bir şekilde inceleyip, farklı veri kaynaklarından (gözlem notları, mülakatlar, görsel-işitsel materyaller, belgeler ve raporlar) elde edilen bilgileri bir araya getirerek duruma ve ilişkili temalara dair kapsamlı bir açıklama sunduğu nitel bir araştırma yaklaşımıdır (Creswell, 2007). Doküman analizi, mevcut belgelerin sistemli bir biçimde incelenerek araştırma verisi hâline getirilmesini sağlayan bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Görüşme, nitel araştırmalarda en yaygın kullanılan veri toplama tekniklerinden biridir. Katılımcıların düşünce, duygu, deneyim ve görüşlerini derinlemesine öğrenmek amacıyla yüz yüze, telefonla veya çevrimiçi ortamda yapılan sohbetlerdir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, katılımcıya belirli sorular yöneltilirken esnekliğe de izin veren ve araştırmacının derinlemesine bilgi toplamasına olanak sağlayan bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Araştırmanın evreni ve örnekleme/Araştırmanın çalışma grubu

Bu araştırmanın katılımcıları Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Müzik Öğretmenliği bölümünde görev yapan öğretim elemanları (n = 7) ile bu bölümde okuyan lisans öğrencileridir (n = 39). Araştırmaya profesör (n = 1), doçent (n = 1), doktor öğretim üyesi (n = 1), doktor öğretim görevlisi (n = 1) ve öğretim görevlisi (n = 3) olmak üzere toplam 7 öğretim elemanı katılmıştır. Buna göre, farklı unvanlara sahip öğretim elemanlarıyla görüşme yapılmıştır. Araştırmada yer alan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre dağılımı incelendiğinde, 4.sınıf lisans öğrencisi (n = 21), 3. sınıf lisans öğrencisi (n = 4), 2. sınıf lisans öğrencisi (n = 10) ve 1.sınıf lisans öğrencisi (n = 4) bulunmaktadır. Buna göre en yüksek temsil oranının 21 öğrenci ile lisans dördüncü sınıf olduğu görülmektedir. Aynı zamanda az oranda da olsa diğer kademelerde okuyan öğrencilerle de görüşme yapılmıştır. Bu araştırmanın müzik öğretmenliği lisans programına eklenebilecek bir ders için ihtiyaç analizi niteliği taşıdığı düşünüldüğünde, görüşmelere katılan öğrencilerin çoğunluğunun üst sınıflarda okumasının, öğrencilerin program hakkındaki birikimli deneyimlerini yansıtarak araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği açısından daha uygun olduğu düşünülmektedir.

Veri toplama araçları ve süreci

Bu araştırmanın ilk aşamasında Türkiye’deki bütün üniversitelerde bulunan müzik öğretmenliği lisans programları incelenerek dinleme tematiği ile ilgili zorunlu ya da seçmeli hangi derslerin bulunduğu

incelenmiştir. Daha sonra YÖK TEZ ve Google Akademik platformlarının veri tabanları taranarak ulusal ve uluslararası literatürde analitik müzik dinleme veya aynı doğrultudaki uygulamalara odaklanan çalışmalar taranmıştır. Ayrıca ulusal literatürde yalnızca müzik dinleme kavramı üzerine geliştirilen öğretim programı/ders planı geliştirme çalışmaları incelenmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında ise nitel görüşmeler için lisans öğrencileri ve öğretim elemanları adına iki adet görüşme formu hazırlanmıştır. Her iki görüşme formu hazırlanırken müzik öğretmenliği lisans öğrencilerinin dinleme deneyimine ilişkin farkındalıkları ve mesleki anlamda bu becerinin önemi tespit edilerek analitik müzik dinleme dersinin ilgili programda bir ihtiyaç olup olmadığına ilişkin görüşleri anlaşılmasına çalışılmıştır. Daha detaylı olarak; öğrenci görüşmelerinde öğrencilerin müzik dinleme deneyimini nasıl gerçekleştirdikleri, ne gibi unsurlara daha fazla önem verdikleri, müzik dinleme deneyiminin mesleki ve bireysel faydalarına ilişkin farkındalıkları, analitik müzik dinleme pratiklerini uygulayıp uygulamadıkları, analitik müzik dinlemeye yönelik bir dersi seçmek isteyip istemediklerini tespit etmeye yönelik toplam 12 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır.

Öğretim elemanı görüşmeleri için ise öğretim elemanlarının müzik dinleme faaliyetine yönelik algıları, bu edimi öğrencilerin gerçekleştirip gerçekleştirmediği ve nasıl gerçekleştirdiğine yönelik görüşleri, müzik öğretmenliği lisans öğrencileri için ideal müzik dinleme eylemine yönelik görüşleri, analitik dinleme faaliyetinin öğrencilerin mesleki yaşamlarında sunacağı katkılara yönelik görüşleri, analitik müzik dinleme dersinin müzik öğretmenliği lisans programında bir ihtiyaç olarak görülüp görülmedikleri ve bu ders kapsamında yapılabilecek etkinliklere yönelik fikirlerini anlamak adına toplam 14 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Her iki görüşme formu hazırlandıktan sonra Dokuz Eylül Üniversitesi Müzik Öğretmenliği Bölümündeki 3 öğretim elemanından alınan uzman görüşü doğrultusunda revize edilmiştir. Daha sonra etik kurul başvurusu yapılarak araştırma izni alınmıştır. Araştırmada kullanılan görüşme formları kaynakçadan sonraki “ek” bölümünde yer almaktadır. Görüşme süreci yazılı form, ses kayıt cihazı ve zoom araçları ile yürütülmüştür.

Verilerin analizi

Araştırmanın ilk aşamasında Google Akademik ve YÖK Tez platformlarından toplanan verilerin analizi yine nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi ile yapılmıştır. İçerik analizi, metinlerden veya diğer iletişim materyallerinden belirli temalar, anlamlar veya kalıpların ortaya konması amacıyla yapılan sistematik bir analiz türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2011). İkinci aşamada ise yapılan görüşmelerde, verilerinin hepsi yazılı hale getirildikten sonra analiz süreci Saldaña'nın (2019) geliştirdiği “koddan teoriye” modeli temel alınarak yürütülmüştür. Bu yöntem verilerin önce kodlara ayrılmasıyla başlar, ardından bu kodlar benzerliklerine göre kategorilere dönüştürülür ve daha sonra bu kategorilerden temalar geliştirilir. Süreç, somut ifadelerden yola çıkarak soyut ve genel bir anlam yapısına ulaşmayı hedefler. Yapılan analizlerde kodlar görüşme verilerinin aslı bozulmadan oluşturulmuş, bu doğrultuda uygun kategori ve temalar üretilmiştir. Elde edilen içerik tablolar haline dönüştürülerek çalışmada yer almıştır. Analiz sürecinde, araştırma kapsamında bazı soruların ‘evet-hayır’ biçiminde yanıtlar içermesi ve katılımcılardan çok benzer ya da tamamen aynı nitelikte cevapların gelmesinin mümkün olduğu durumlarda, bu verilerin nicel açıdan değerlendirilmesi amacıyla betimleyici istatistiklerden yararlanılmıştır. Betimleyici istatistikler, bir veri kümesinin temel özelliklerini özetlemeye yarayan ve merkezi eğilim ile yayılım ölçülerini içeren yöntemlerdir (Gürsaka, 2012). Bu doğrultuda, katılımcıların verdikleri benzer yanıtlar sistemli bir biçimde sınıflandırılmış, her yanıt kategorisinin frekansları belirlenmiş ve elde edilen bulgular doğrultusunda ilgili yüzde dağılımları hesaplanarak sonuçların nicel açıdan desteklenmesi sağlanmıştır.

BULGULAR

Literatür Taramasına İlişkin Bulgular

Literatür taramasının ilk kısmında Türkiye'deki 36 farklı ildeki 37 üniversitenin müzik öğretmenliği programında bulunan zorunlu ve seçmeli dersler incelenmiştir. İncelenen üniversitelerin isimleri aşağıda Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Türkiye’deki Üniversitelerde Müzik Öğretmenliği Bölümlerinde Dinleme Tematığı Altında Ders Bulunma Durumu.

Üniversite	Var	Yok
Gazi Üniversitesi		x
Giresun Üniversitesi		x
Kastamonu Üniversitesi	x	
Kafkas Üniversitesi		x
Marmara Üniversitesi		x
Niğde Üniversitesi		x
Ağrı Üniversitesi		x
Aksaray Üniversitesi		x
Bartın Üniversitesi		x
Necmettin Erbakan Üniversitesi		x
Alanya Aleaddin Keykubat Üniversitesi		x
Amasya Üniversitesi		x
Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi		x
Aydın Üniversitesi		x
Balıkesir Üniversitesi		x
Bolu Üniversitesi		x
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi		x
Uludağ Üniversitesi		x
Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi		x
Erzincan Üniversitesi		x
Atatürk Üniversitesi		x
Hakkari Üniversitesi		x
Harran Üniversitesi		x
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi		x
İstanbul Aydın Üniversitesi		x
Dokuz Eylül Üniversitesi	x	
İnönü Üniversitesi		x
Celal Bayar Üniversitesi		x
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi		x
Nevşehir Üniversitesi		x
Pamukkale Üniversitesi		x
Ondokuz Mayıs Üniversitesi		x
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi		x
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi		x
Trabzon Üniversitesi		x
Trakya Üniversitesi		x
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi		x

Bu üniversitelerin 35’i devlet, 2’si vakıf üniversitesidir. Yapılan inceleme sonucunda yalnızca Kastamonu Üniversitesi’nde zorunlu dersler kapsamında “Müzik Dinleme ve Eleştirel Düşünme” Dokuz Eylül Üniversitesi’nde seçmeli dersler kapsamında “Açıklamalı Müzik Dinletileri” adları altında dinleme kavramına özel olarak yer verilen derslerin olduğu görülmüştür. Kastamonu Üniversitesi’ndeki ders içeriklerinde kod ve açıklama olarak şu şekilde yer almaktadır: MÜEG331 Müzik Dinleme ve Eleştirel Düşünme: Müziğin çeşitli tanımları, müzik kültürü, müzik eğitimi müziksel davranış biçimleri, müziğin öğeleri, müzik türleri, müzikte kalite, müzik dinleme, müzik dinleme çeşitleri, eleştirel düşünme, müzik dinleme ve eleştirel düşünme (Kastamonu Üniversitesi, tarihsiz). Dokuz Eylül Üniversitesi’ndeki ders içeriklerinde ise şu şekilde yer almaktadır: MZK 5010 Açıklamalı Müzik Dinletileri (Dokuz Eylül Üniversitesi, tarihsiz). Bu bilgi dışında ders açıklamasına dair başka bir bilgi bulunmamaktadır.

Bu bulgular, müzik öğretmenliği eğitiminde analitik müzik dinleme ve eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik öğretim programlarını düzenlemelerinin oldukça sınırlı ve yaygınlaşmamış olduğunu açıkça göstermiştir. Türkiye’de müzik eğitiminin niteliğini artırmak ve öğretmen adaylarının analitik dinleme becerilerini geliştirmek adına program reformlarına ihtiyaç duyulduğu görülmüştür.

Literatür taramasının ikinci kısmında analitik müzik dinleme etkinliği başlığı altında veya aynı kapsamdaki dinleme uygulamalarına odaklanan ulusal ve uluslararası araştırmalar incelenmiştir. Türkiye’de ilgili konu bağlamında çalışmalara ulaşmak için YÖK TEZ ve Google Akademik platformları kullanılarak araştırma yürütülmüş ve 2 adet lisansüstü tez çalışması, 4 adet makale çalışmasına ulaşılmıştır. Ayrıca ulusal literatür dinleme tematiği üzerine yapılan program/ders planı geliştirme çalışmaları incelenerek 2 adet araştırmaya ulaşılmıştır. Uluslararası literatür taramasında yine Google Akademik platformundan ilgili araştırma yapılarak 9 makale, 1 tez çalışmasına ulaşılmıştır. Ulaşılan araştırmaların tümü örnek öğretim planı geliştirme, konu kapsamında literatür tarama, deneysel uygulama gibi çok çeşitli faaliyetleri içermektedir. Araştırmaların içerikleri aşağıda özetlenmiştir.

Ulusal Literatür Taraması

Tekeli (2013) müzik eğitimi anabilim dalı lisans öğrencilerinin “Müzik Dinleme ve Kültürü” dersine yönelik gereksinimlerini incelemiştir. Bulgular, lisans düzeyinde müzik dinleme odaklı bir dersin gerekli olduğunu, uygulamalı derslerde bu etkinliklere yeterince yer verilmediğini ve öğrencilerin müzik türleri bilgilerinin sınırlı olduğunu ortaya koymuştur. Özdemir (2019) analitik müzik dinleme etkinliklerinin öğrencilerin müzikal bilgi, algı ve performans başarılarına etkisini belirlemek amacıyla yaptığı deneysel çalışmada etkinliklerin müzikal bilgi ve algı düzeylerini anlamlı şekilde artırdığını, çalgı performansına ise doğrudan anlamlı etkisinin olmadığını göstermiştir. Öğrenciler, bu sürecin mesleki bakış açılarına, çalgı çalışma yaklaşımlarına ve alan bilgilerine olumlu katkı sağladığını belirtmiş, sonuçta müzik eğitiminde dinleme becerilerine daha fazla yer verilmesi önerilmiştir.

Alay (2022) müzik dinleme becerilerini gelişimine yönelik temsil yöntemleri geliştirerek ilkökul öğrencilerine deneysel yöntem ile uygulamıştır. Daha sonra bu yöntemlerin aktif müzik dinleme becerilerinin gelişiminde etkisinin olup olmadığı öntest-sontest ile ölçülmüştür. Araştırma bulgularına göre bu yöntem öğrencilerin aktif müzik dinleme becerilerini olumlu yönde etkilemiştir. Gök (2022) uzaktan eğitimde çocuklara yönelik etkin müzik dinleme faaliyetlerinin planlanmasına odaklanmıştır. Çalışmada, müzik eğitiminde dinleme becerilerinin genellikle çalma ve söyleme ile ilişkilendirildiği ve aktif dinleme etkinliklerinin yeterince yapılandırılmadığı vurgulanmıştır. Sonuç olarak, uzaktan eğitim ortamında çocukların aktif müzik dinleme becerilerinin geliştirilmesi için etkinliklerin nasıl tasarlanacağı ve uygulanacağına dair öneriler sunulmuştur.

Mat (2023) müzik üretim süreçlerinde profesyonellerin dinleme deneyimleri ve algısal tepkilerini incelemiş ve bu süreçleri açıklayan yeni bir dinleme stratejileri modeli önermiştir. Sonuç olarak, geliştirilen model, müzik üretiminde ortaya çıkan algısal süreçleri açıklamada ve sınıflandırmada etkili bulunmuş ve müzik profesyonellerinin dinleme becerilerinin eğitim ve uygulamalı çalışmalar için rehber niteliği taşıyabileceği belirtilmiştir. Aksoy (2024) yüksek lisans tezinde analitik müzik dinleme etkinliklerinin öğrencilerin çağdaş dönem müziğine yönelik görüşlerine etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda etkinliklerin öğrencilerin Çağdaş Dönem müziğine karşı olumlu tutum geliştirmelerine, dikkat, odaklanma ve anlamlandırma becerilerini artırmalarına ve mesleki donanımlarına katkı sağlamalarına yardımcı olduğu ortaya koymuştur. Özdemir ve Sazlı (2024) akusmatik müzik ve Pauline Oliveros’un derinlemesine dinleme pratiği arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu iki yaklaşımın Oliveros’un derinlemesine dinleme kavramına nasıl yansıdığı ve birbirlerini nasıl etkilediği tartışılmıştır. Sonuçta Akusmatik müzik ile Pauline Oliveros’un derinlemesine dinleme yaklaşımı arasında algısal, bilişsel ve deneysel düzeyde anlamlı kesişimler bulunduğu ortaya konmuştur.

Uluslararası Literatür Taraması

Campbell (2005) müzik eğitiminde derin dinlemenin önemini incelemeyi amaçlamıştır. Bulgular, derin dinleme etkinliklerinin öğrencilerin müziği algılama, anlama ve değerlendirme becerilerini geliştirdiğini, müzikle daha bilinçli ve anlamlı bir ilişki kurmalarını sağladığını göstermiştir. Anderson (2012) bilinçli dinlemenin müzik dinleme zevki ve duyarlılığına etkisini incelemek üzere bir yüksek lisans tezi yazmıştır. Deneysel yöntemle yürütülen çalışmada E. Gordon’un müzik işitsel algılama testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda hem üniversite hem de ilkökul öğrencilerin ön-test

son-test sonuçları arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Kratus (2017) yaratıcı müzik dinlemenin düşünme türleri ve yaratıcılık türleri ile ilişkisini irdeleyen bir çalışma yapmıştır. Araştırmada öncelikle müzik dinleme kavramı ve gelişimi, yaratıcı müzik dinleme olgusu incelenmiş, daha sonra bu olgunun yaratıcılığın türleri ile ilişkisini irdelenmiştir. Sonuçta yaratıcı dinlemenin öğrenciler açısından birden fazla öğrenme kazanımı elde etme, öğrenci çeşitliliğini ödüllendirme gibi avantajlarından bahsedilmiştir. Reynolds (2010) aktif müzik dinlemeyi açıklayarak, bunun uygulamasını bir müzik üzerinden göstermiştir. Müzik ile ilgili bilgilere yönelik çoktan seçmeli sorular hazırlayarak etkinliğin uygulama aşamalarını yazmıştır. Böylece pasif dinlemeden aktif dinlemeye geçişi bir müzik üzerinden örneklemiştir.

Beach ve Bolden (2018) müzik eğitiminde eleştirel okuryazarlık yaklaşımı doğrultusunda literatür taraması yaparak uygulamalı örnek ders planları geliştirmiştir. Bulgularda bu yaklaşımın öğrencilerin müziği yalnızca estetik bir olgu değil, aynı zamanda toplumsal ve ideolojik bir metin olarak değerlendirmelerine katkı sağladığı vurgulanmış, öğrencilerin eleştirel dinleme becerilerini geliştirmelerini önermiştir. Vidulin (2020) okulda müzik dinleme etkinliklerinin planlanmasına dair yeni bakış açılarını incelemiştir. Bulgular, yapılandırılmış müzik ders planlarının öğrencilerin dikkatli ve analitik dinleme becerilerini artırdığını ve müzikle etkileşimlerini güçlendirdiğini göstermiştir. Boyer (2021) Campbell'ın dinleme modellerinin ilkökul müzik derslerinde uygulanabilirliği ve öğrencilerin müzik dinleme becerilerine etkisini incelemiştir. Bulgular, Campbell'ın dinleme modellerinin öğrencilerin dikkatli, analitik ve duygusal müzik dinleme becerilerini geliştirdiğini, öğrencilerin müzikle etkileşimlerinde daha derin bir farkındalık kazandıklarını göstermiştir. Vidulin ve Kazić (2021) profesyonel müzik öğrencilerinin müzik dinleme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan bilişsel ve duygusal bir yaklaşım denemiştir. Bulgular, bilişsel-duygusal müzik dinleme yaklaşımının öğrencilerin müziksel anlayışlarını ve duygusal deneyimlerini derinleştirdiğini göstermiştir.

Teshaboyev (2023) genel eğitim veren okullarda müzik dinleme etkinliklerinin pedagojik ve metodolojik temellerini incelemeyi amaçlamıştır. Bulgular, yapılandırılmış müzik dinleme etkinliklerinin öğrencilerin müzik kültürünü derinlemesine kavramalarını sağladığını, analitik dinleme tekniklerinin öğrenci motivasyonu ve öğrenme çıktıları üzerinde olumlu etkiler yarattığını göstermiştir. Teparić (2024) müzik eleştirisinde analitik dinleme ile estetik deneyim arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda analitik dinleme sürecinin estetik değerlendirmeye iç içe geçtiğini ve eleştirmenin kişisel deneyim ile kültürel bağlamının değerlendirmeleri üzerinde belirleyici rol oynadığı vurgulanmış, müzik eleştirisinin hem nesnel hem öznel bileşenleri birlikte ele alınması ve analitik dinleme ile estetik deneyimin bütünleşik bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini önermiştir. Ulusal ve uluslararası literatürde taranan çalışmaların hepsi analitik müzik dinleme kapsamındaki müzik dinleme etkinliklerinin öğrenciler üzerinde bilişsel, duygusal ve mesleki gelişimleri üzerinde önemli olumlu etkiler yarattığını göstermiştir. Bununla birlikte hem ulusal hem de uluslararası literatürde taranan araştırmaların hepsinin 2000'li yıllardan sonra, büyük çoğunluğunun 2010'dan sonra yapıldığı görülmüştür. Son yıllarda özellikle 21. yüzyıl ile birlikte artan tüketim kültürü, müzikal faaliyetler alanına da yansyarak müzikte tüketim kültürünün yani "dinleme" nin önemini artırmıştır. Bu bağlamda dinleme becerilerini artırmaya yönelik çalışmaların müzik eğitiminde etkili bir pedagojik olgu olarak ele alınması çoğunlukla son yıllarda gerçekleşmiştir.

Yine de yapılan ulusal literatür taraması, Türkiye'de analitik müzik dinleme alanında yürütülen lisansüstü çalışmaların sayısının oldukça sınırlı olduğunu göstermektedir. Mevcut araştırmalar, bu alanda temel bazı bulgular sağlamış olsa da, kapsam ve çeşitlilik açısından yetersiz kalmaktadır. Bu durum, alanda daha kapsamlı ve sistematik araştırmalara ihtiyaç olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Öğrenci Görüşme Cevaplarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde, öğrenci görüşmelerinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen içerik tablolar halinde çalışmada yer alıp açıklamalarda bulunulmuştur.

Tablo 2. Öğrencilerin Hangi Durumlarda ve Ortamlarda, Ne Sıklıkta Müzik Dinlediklerine İlişkin Bulgular

Görüşme Verileri	Kodlar	Kategoriler	Temalar
“Her ortamda, her an müzik dinlerim.” “Uyurken bile kulaklık takarım” “Toplu taşımada ve boş vakitlerde müzik dinlerim” “Yolda yürürken sık sık müzik açarım” “Ders çalışırken müzik dinlerim”	Her ortamda, uyurken kulaklıkla, toplu taşımada, boş vakit, yolda yürürken	Gündelik yaşamda sürekli müzik pratiği, arka plan etkinliği olarak müzik kullanımı	Gündelik Yaşam Akışında Müzik
“Yalnızken müzik dinlemekten keyif alırım” “Duygularıma göre müzik seçerim” “Müzik duygularımı yönetmemi sağlar”	Yalnızken, duygulara göre seçim, duygu yönetimi	Yalnızlıkla ilişkili bireysel müzik deneyimi, duygularla ilişkili seçim	Duyguları Düzenleme Aracı Olarak Müzik
“Arkadaşlarla aynı müziği dinlemek hoşuma gider” “Konserlerde dinlemek bambaşka bir deneyim” “Ortak müzik zevki arkadaşlığı pekiştiriyor”	Arkadaşlarla, konserlerde, ortak zevk, arkadaşlığın pekişmesi	Ortak müzik zevkinin sosyal bağ kurmadaki rolü, topluluk içinde müzik deneyimi	Sosyal Paylaşımlarda Aracı Olarak Müzik
“Müziğe özel zaman ayırırım” “Odaklanarak dinlemeyi severim” “Müzik dikkatimi dağıtıyor”	Özel zaman, odaklanarak, ders çalışırken dinlemem, dikkat dağıtıyor	Bilinçli müzik dinleme pratiği, müziğin dikkat üzerindeki etkisi	Müziği Bilinçli/Analitik Dinleme

Tablo 2 öğrencilere yöneltilen “Hangi durumlarda ve ortamlarda, ne sıklıkla müzik dinlersiniz?” sorusu doğrultusunda elde edilen nitel verilerin analizine dayanmaktadır. Görüşme cevapları analiz edilerek dört tema oluşturulmuştur.

“Gündelik Yaşam Akışında Müzik” teması, öğrencilerin müziği uyurken, toplu taşımada, yürürken veya ders çalışırken gündelik yaşamın doğal bir parçası olarak kullandıklarını ifade etmektedir. “Duyguları Düzenleme Aracı” teması, müziğin öğrenciler için sadece bir uğraş değil, aynı zamanda duygularını yönlendiren ve ruh hâline göre seçim yapmalarını sağlayan bir araç olduğunu göstermektedir. “Sosyal Paylaşımlarda Aracı Olarak Müzik” teması, arkadaşlarla aynı şarkıları dinlemek veya konserlere katılmak gibi etkinliklerin, ortak müzik zevki üzerinden arkadaşlık ilişkilerini pekiştirdiğini ve topluluk bilincini güçlendirdiğini ortaya koymaktadır.

Son olarak, “Müziği Bilinçli/Analitik Dinleme” teması, bazı öğrencilerin müziğe özel zaman ayırarak bilinçli bir şekilde dinlemeyi tercih ettiklerini, bazı öğrencilerin ise müziğe odaklandıklarından dolayı ders çalışma dikkatlerini dağıttığını ifade etmektedir. Bu bulgular, müziğin öğrenciler için yalnızca estetik bir deneyim olmadığını, aynı zamanda bireysel, duygusal, sosyal ve bilişsel işlevleriyle günlük yaşamın farklı alanlarında çok yönlü bir araç olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır.

Tablo 3. Öğrencilerin Dinledikleri Müzikler ile İlgili Yaratıcı Faaliyette Bulunma Durumu

Yanıt	f	%
Evet	13	33,3%
Hayır	26	66,7%
Toplam	39	100%

Tablo 3 öğrencilere yöneltilen “Dinlediğiniz müziklere yönelik resim yapma, harita oluşturma gibi yaratıcı faaliyetlerde bulunur musunuz?” sorusuna verilen yanıtların betimleyici analiz sonuçlarını göstermektedir.

Toplam 39 öğrencinin %33,3’ü (n = 13) müzik dinlerken ya da sonrasında resim yapma, harita çıkarma, yazı yazma gibi yaratıcı etkinliklerde bulduklarını ifade etmiştir. Bu oran, öğrencilerin yaklaşık üçte birinin müzikten esinlenerek yaratıcı faaliyetlerde bulunduğunu göstermektedir. Buna karşılık, öğrencilerin %66,7’si (n = 26) müzik dinlerken yaratıcı faaliyet gerçekleştirmediğini belirtmiştir. Bu durum, öğrencilerin çoğunluğu için müzik dinlemenin daha çok pasif, alımlayıcı bir

deneyim olarak yaşandığını, farklı sanatsal disiplinlerle etkileşime girme eğiliminin daha sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 4. Öğrencilerin Müzik Dinlerken Yaratıcı Faaliyetlerde Bulunma Sıklığına İlişkin Bulgular

Kategori	Açıklayıcı İfadeler	f	%
Bazen / Nadiren	"Bazen", "Nadiren", "Duruma göre", "Staj zamanlarında"	9	69.2%
Sık sık / Genellikle	"Sık sık", "Genellikle"	4	30.8%
Toplam		13	100%

Tablo 4, müzik dinlerken yaratıcı faaliyette bulunan öğrencilerin bu uygulamayı ne sıklıkla yaptığına yönelik verilen yanıtların betimleyici analiz sonuçlarını içermektedir. "Bazen / Nadiren" kategorisinde yer alan öğrenciler (n = 9) (69,2%) müzik dinlediklerinde yaratıcı eylemlerde bulunmalarının daha çok durumsal, zamana ve motivasyona bağlı, süreklilik göstermeyen bir davranış olduğunu belirtmiştir. "Sık sık / Genellikle" kategorisinde ise öğrenciler (n = 4) (30,8%) bu tür yaratıcı faaliyetleri daha düzenli ve alışkanlık hâline gelmiş bir şekilde gerçekleştirdiklerini belirtmiştir.

Buna göre bulgular, öğrencilerin müzik dinlerken yaratıcı uygulamada bulunmalarına ilişkin "evet" cevabını verenlerin bile büyük çoğunluğunun bu tür yaratıcı etkinliklere düzenli olarak yönelmediğini, daha çok belirli duygusal durumlar veya işlevsel bağlamlarda bu eğilimi gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 5. Öğrencilerin Analitik Müzik Dinleme Temelli Bir Dersin Programda Yer Almasına Yönelik Görüşleri

Yanıt	f	%
Evet	35	89,7%
Hayır	4	10,3%
Toplam	39	100%

Tablo 5 öğrencilere yöneltilen "Dinlediğiniz müziklerin form, ton, armoni gibi yapısal özelliklerini ve tarihi-kültürel niteliklerini yaratıcı faaliyetlerle analiz etmeye yönelik bir analitik müzik dinleme dersi olsaydı, bu dersi seçmek ister miydiniz?" sorusuna verdikleri yanıtların dağılımını göstermektedir. Öğrencilerin %89,7'si bu dersi tercih edeceğini belirtmiştir. Bu oran, öğrencilerin bu tür bir dersin yalnızca bir ilgi alanı değil, aynı zamanda eğitsel ve mesleki bir gereklilik, "ihtiyaç" olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır.

Bu durum, analitik müzik dinleme temelli ders içeriklerinin, müzik öğretmeni yetiştirme programlarında yalnızca destekleyici değil, aynı zamanda merkezî bir bileşen olarak yapılandırılması gerektiğini göstermektedir. Öğrencilerin bu dersi seçme yönündeki yüksek eğilimi, müzik eğitiminin sadece uygulama temelli değil, aynı zamanda kavramsal, kültürel ve estetik boyutlarda da derinlemesine işlenmesi gerektiği yönündeki farkındalıklarını yansıtmaktadır.

Öğretim Elemanı Görüşme Cevaplarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde, öğretim elemanı görüşmelerinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen içerik tablolar halinde çalışmada yer alıp açıklamalarda bulunulmuştur.

Tablo 6. Öğretim Elemanlarının Müzik Dinleme Faaliyetine Yönelik Görüşleri

Görüşme Verileri	Kodlar	Kategoriler	Temalar
"Her şeyin temeli" "Dinleme pratiği, diğer müzikal faaliyetlerin temelini oluşturan bilişsel ve algısal bir süreçtir" "Söyleme, çalma ve yazma gibi etkinliklerin sağlıklı gerçekleşmesi için gelişmiş bir işitsel algı gerekir"	Her şeyin temeli, müzik faaliyetlerinin temeli, gelişmiş işitsel algı	Dinlemenin temel rolü, diğer müzikal etkinliklerle ilişkisi	Dinlemenin Müzikteki Temel Önemi

Görüşme Verileri	Kodlar	Kategoriler	Temalar
“Gerçekten dinlemek lazım, duyup geçmek değil” “Müziğin yapısını fark etmek zaman ister” “Rastgele dinleme başka, bilinçli dinleme başka” “Bilinçli dinleme bir tercihtir”	Algı temelli süreç, dikkat, yapı çözümlemesi, rastgele vs. bilinçli dinleme, amaçlı dinleme	Rastgele dinleme, amaçlı-bilinçli dinleme	Bilinçli/Analitik ve Pasif Dinleme
“İyi müzik için iyi bir dinleyici olmak gerekir” “Dinleme, teknik yeterlik ve ifade gelişimi için önceliklidir” “Duyumuz geliyor, bu da çalarken fayda sağlıyor”	İyi müzik, teknik gelişim, yorum ve analiz, duyu gelişimi	Performans temeli, yorumla ilişki, uygulamaya katkı	Müzikal Performans ve Yorum
“Dinlerken estetik deneyim yaşıyoruz” “Müzik duygularımı yönetmemi sağlıyor” “Beğeni gelişiminin en önemli yolu dinleme” “Diğer etkinliklerden farklı olarak dinleme sessizlik ve içsel odak ister”	Estetik deneyim, duyu yönetimi, beğeni gelişimi, içsel odaklanma	Estetik farkındalık, duygusal-içsel farkındalık	Estetik ve Duygusal Deneyim
“Dinlerken farklı kültürleri tanıyoruz” “Dönemsel müziklerle tarihsel bağ kuruyorum” “Kültürel geçmişe dair farkındalık kazanıyoruz”	Kültürel çeşitlilik, tarihsel dönem farkındalığı, kültürel algı	Kültürel bilinç, tarihsel perspektif, kültürel farkındalık	Kültürel Farkındalık ve Tarihsel Bağlam
“Dinleme pratiği soru çözmek gibidir” “Kaydı dinlersen bütünü görürsün” “Dinleyince eser hakkında bilgi sahibi oluyoruz” “Müziği meslek edinenlerin bilinçli dinleme yapması gerekir”	Uygulama görme, örnek dinleme, bütünsel algı, soru çözme benzetmesi, bilgi edinme	İşlevsel öğrenme, eğitsel örnek, bütüncül müzik	Eğitsel ve Mesleki Gelişim
“İletişimde olduğu gibi anlamak için önce dinlemek gerekir” “Güzel konuşmak için dinlemeyi öğrenmek gerekir, bu müzik için de geçerli”	Anlamak için dinleme, iletişim benzetmesi, müzik üretimiyle ilişki	Dinlemenin ifade ve üretime etkisi, müzikal iletişim	İletişim ve Müzikal İfadede Dinlemenin Rolü

Tablo 6 öğretim elemanlarına yöneltilen “*Sizce dinleme pratiğinin söyleme, çalma, yazma gibi müzikal faaliyetler arasındaki yeri nedir ? Dinleme pratiğini diğer müzikal faaliyetlerden ayıran etmenler nelerdir ?*” sorularına verilen yanıtlar doğrultusunda oluşturulmuştur.

Yapılan görüşme verilerinin analizi sonucunda, yedi tema oluşturulmuştur. İlk olarak, "Dinlemenin Müzikteki Temel Önemi" teması, dinleme pratiğinin söyleme, çalma ve yazma gibi diğer müzikal faaliyetlerin bilişsel ve algısal temelini oluşturduğunu, bu faaliyetlerin sağlıklı gelişimi için işitsel algının geliştirilmesinin zorunlu olduğunu vurgulamaktadır. "Bilinçli/Analitik ve Pasif Dinleme" teması, dinlemenin bilinçli bir seçim ve dikkat gerektiren, yapı farkındalığıyla gerçekleşen algı temelli bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. "Müzikal Performans ve Yorum" teması, iyi bir dinleyiciliğin teknik yeterlik ve yorum becerilerinin gelişimi için öncelikli olduğunu, bunun performans kalitesine doğrudan katkı sağladığını göstermektedir.

"Estetik ve Duygusal Deneyim" teması, dinleme sürecinin yalnızca teknik değil, aynı zamanda estetik farkındalık ve duyu yönetimi açısından da önemli olduğunu, müzik yoluyla içsel yoğunlaşma ve duygusal deneyimlerin yaşandığını belirtmektedir. "Kültürel Farkındalık ve Tarihsel Bağlam" teması, müzik dinlemenin farklı kültürler ve tarihsel dönemlerle bağ kurulmasını sağlayarak kültürel bilinç ve perspektif kazandırdığını ifade etmektedir. "Eğitsel ve Mesleki Gelişim" teması, dinlemenin müzik eğitiminde işlevsel öğrenme, bütünsel müzik bilgisi edinme ve mesleki uygulamalarda örnek alma açısından vazgeçilmez olduğunu ortaya koymaktadır.

Son olarak, "İletişim ve Müzikal İfadede Dinlemenin Rolü" teması, müzikte anlamının, tıpkı dilde olduğu gibi, etkin dinlemeye bağlı olduğunu, dolayısıyla müzikal ifade ve üretimde dinleme becerisinin temel bir unsur olduğunu vurgulamaktadır. Bu temalar, öğretim elemanlarının müzik dinleme pratiğini sadece teknik bir faaliyet olarak değil, bilişsel, pedagojik, estetik, kültürel ve iletişimsel boyutlarıyla çok yönlü ve merkezi bir süreç olarak benimsediklerini göstermektedir.

Tablo 7. Öğretim Elemanlarının Öğrencilerin Müzik Dinleme Alışkanlıklarına Yönelik Görüşleri

Kategori	Açıklayıcı İfadeler	f	%
Düşük-Zayıf-Bilinçsiz	“Düşük düzey.”, “Çok zayıflar bu konuda.”, “Mesleki dinleme yapmıyorlar.”, “Bilinçsiz dinliyorlar.”, “Eksiklerimiz olduğunu düşünüyorum.”	5	71,4%
Orta	“Orta”	1	14,3%
Diğer	“Çok bilmiyorum açıkçası.”	1	14,3%
Toplam		7	100%

Tablo 7 öğretim elemanlarına yöneltilen “Müzik öğretmenliği lisans öğrencilerinin dinledikleri müziklerin çalgılar, form, ton gibi yapısal özelliklerine dikkat ederek dinlemeleri gerektiğini düşünüyor musunuz ?” sorusuna hepsi “evet” yanıtını verdikten sonra sorulan “Bu konuda bölümdeki öğrencileri hangi düzeyde değerlendirebilirsiniz ?” sorusuna verilen yanıtların betimleyici analizine dayanmaktadır.

Yapılan görüşmeler doğrultusunda, 3 tema oluşturulmuştur. Öğretim elemanlarının büyük çoğunluğu (n = 5) (71,4%), öğrencilerin müzik dinleme pratiğini düşük, zayıf ve bilinçsiz düzeyde olduğunu belirtmiş, mesleki anlamda bilinçli dinleme yapmadıklarını ve bu konuda eksikliklerin bulunduğunu ifade etmiştir. Orta düzeyde bir değerlendirme yapanlar (14,3%) (n = 1) oranında iken, aynı oranda bir kesim ise konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını dile getirmiştir. Bu veriler, öğretim elemanlarının genel olarak öğrencilerin müzik dinleme pratiğini yetersiz bulduklarını belirtmektedir.

Tablo 8. Öğretim Elemanlarının Müzik Öğretmenliği Bölümünde Analitik Müzik Dinleme Temelli Bir Dersin Yer Almasına İlişkin Görüşleri

Yanıt	f	%
Evet	6	85,7%
Hayır	1	14,3%
Toplam	7	100%

Tablo 8 öğretim elemanlarının “Sizce müzik öğretmenliği lisans programında müziğin tarihi, armonisi, formu, çalgıları vb. özellikleri detaylı analiz edebilecek bir analitik müzik dinleme dersi oluşturulabilir mi?” sorusuna verilen yanıtların betimsel analizine dayanmaktadır.

Veriler, öğretim elemanlarının %85,7’i (n = 6) yani büyük çoğunluğunun analitik müzik dinleme temelli bir dersin öğretim programına eklenebileceğini düşündüğünü göstermektedir. Bu sonuç, müzik öğretmeni eğitiminde analitik dinleme becerilerinin sistematik olarak yapılandırılmasına yönelik güçlü bir kurumsal kabul olduğunu, bu becerinin müzik öğretmenliği programında bir “ihtiyaç” olarak algılandığını göstermektedir. Öğretim elemanlarının bu yöndeki olumlu tutumları, analitik müzik dinlemenin eğitimsel süreçlerde yalnızca bir araç değil, aynı zamanda eleştirel düşünme, yorumlama, teknik kavrayış ve pedagojik aktarım gibi çok katmanlı becerileri destekleyen bir disiplin olarak görülmeye başlandığını da göstermektedir.

Tablo 9. Öğretim Elemanlarının Analitik Müzik Dinleme Etkinliklerinin Öğrencilerin Mesleki Yaşamlarına Sağlayacağı Katkıya Yönelik Görüşleri

Görüşme Verisi	Kod	Kategori	Tema
“Her açıdan düşünmek ve analiz etmek müzikal bir derinlik sağlayacaktır” Analiz yapma becerisi kazanırlar” Müziği tanımak için de onun formunu anlamak, ton geçişlerini, tonal yapısını, tercihleri fark etmek gerekiyor” Yorumlama bilinci ve estetik duyarlılık” “Müziğin sanatlararası boyutunu kavrama”	Müzikal derinlik, analiz etme, beceri kazanımı, tercih farkındalığı, sanatlararası boyut	Müzikal kavrayışın inşası, teknik müzik okuryazarlığı	Sanatsal-Müzikal Derinlik

Görüşme Verisi	Kod	Kategori	Tema
“Dinleyip öğrenip bilgi sahibi olup öğretmek daha kolay” “Pedagojik aktarım yetkinliği” “Etkili repertuar seçimi ve yönlendirme becerisi” “Müzikal yapıların somutlaştırılmasını sağlar” “Yaratıcı öğretmen kimliği”	Öğretme kolaylığı, bilgi aktarımı, repertuar seçimi, somutlaştırma	Öğretim-aktarım, pedagojik uygulama	Pedagojik Gelişim
“Hayatın her adımını etkileyebilir” “Çok yönlü olmalarını, çok yönlü düşüncelerini sağlayabilir” “Bir eleştiri getirebilmek, bunlar üst düzeyde bilişsel özellikler” “Kendi vizyonunu da genişletecek” “Sözlü ve yazılı ifade becerisi gelişimi” “Ufku geliştirici”	Yaşam etkisi, çok yönlülük, üst düzey düşünme, vizyon, ifade, ufuk gelişimi	Müzikle yaşam etkileşimi, bilişsel beceri kazanımı, ufkun genişlemesi	Bireysel Gelişim
“Kendi kimliklerini, kendi toplumunu, dünyayı ve müziği anlamalarını sağlar” “Sosyolojik olarak ve toplumun uygar seviyeye gelmesine de katkıları olur” “Estetik insan, estetik toplum, estetik devlet ve estetik dünya” “Kültürel ve tarihsel farkındalık”	Kimlik ve dünyayı anlamak, uygar seviye, estetik toplum, kültürel farkındalık	Kültürel kimlik gelişimi, tarihsel farkındalık gelişimi	Toplumsal Farkındalık ve Kültürel Bilinç
“Meslekleri zaten müziği tanımak” “Özellikle meslek olarak müziği seçen insanların bilinçli dinleme yapması gerekiyor” “Mesleki özgüven ve uzmanlık gelişimi” “Sınav ve performans değerlendirme yetkinliği”	Meslek tanımı, özgüven, uzmanlık, değerlendirme	Profesyonel gelişim, meslekte uzmanlık	Mesleki-Profesyonel Yetkinlik

Tablo 9 öğretim elemanlarına yöneltilen “Müzik öğretmenliği lisans öğrencilerinin dinledikleri müziklerin tarihi, ortaya çıktığı dönemin kritik özellikleri gibi niteliklere dikkat ederek dinlemeleri gerektiğini düşünüyor musunuz ?” “Bu tür bir dinleme alışkanlığının müzik öğretmenliği lisans öğrencilerinin mesleki yaşamlarında ne gibi katkıları olabilir ?” “Müzik öğretmenliği lisans öğrencilerinin dinledikleri müziklerin çalgılar, form, ton gibi yapısal özelliklerine dikkat ederek dinlemeleri gerektiğini düşünüyor musunuz ?” “Bu tür bir dinleme alışkanlığının müzik öğretmenliği bölümü öğrencilerinin mesleki yaşamlarında ne gibi katkıları olabilir ?” “Müzik öğretmenliği lisans öğrencilerinin dinledikleri müziklerin ara ara haritalarını çıkarma, resmini yapma gibi yaratıcı-analitik dinleme faaliyetlerini gerçekleştirmeleri gerektiğini düşünüyor musunuz ?” “Bu tür bir dinleme faaliyetinin müzik öğretmenliği lisans öğrencilerine mesleki yaşamlarında ne gibi faydaları olabilir ?” “Müzik öğretmenliği lisans öğrencilerinin dinledikleri müzikler hakkında alan içi derslerinden edindiği bilgileri kapsayacak biçimde etkili yorum-eleştiri yapabilme becerisine sahip olduklarını düşünüyor musunuz ?” “Bu tür eleştirel bir dinleme faaliyetinin müzik öğretmenliği lisans öğrencilerine mesleki yaşamlarında sizce ne gibi faydaları olabilir ?” soruları doğrultusunda yürütülen görüşmeler sonucunda her sorunun arkasında “mesleki yaşamlarında ne gibi katkıları olacağı” ifade eden sorulardan elde edilen yanıtların analizine dayalı olarak oluşturulmuştur.

Analiz sonucunda, öğretim elemanlarının görüşleri beş tema altında toplanmıştır. “Sanatsal-Müzikal Derinlik” temasında, öğrencilerin müzikal analiz becerilerini geliştirerek yapının armonik ve biçimsel öğelerini kavrama, ton geçişlerini ayırt etme, yorumlama bilinci ve estetik sezgi kazanma gibi üst düzey müzikal farkındalıklar geliştireceği vurgulanmaktadır.

“Pedagojik Gelişim” temasında ise analitik dinleme becerisinin meslekî aktarım süreçlerine doğrudan katkı sağladığı belirtilmiştir. “Bireysel Gelişim” teması altında, analitik dinlemenin öğrencilerin yalnızca mesleki değil, aynı zamanda bilişsel, estetik ve düşünsel gelişimlerini de desteklediği görüşü ifade edilmiştir. “Toplumsal Farkındalık ve Kültürel Bilinç” teması, analitik müzik dinlemenin öğrencilerin kimlik inşası, kültürel tarih bilinci ve estetik-toplumsal duyarlılık geliştirme süreçlerine katkı sunduğunu göstermektedir. Son olarak, “Mesleki-Profesyonel Yetkinlik” temasında analitik müzik dinlemenin müzik öğretmeni adaylarının meslekî bilgi, değerlendirme becerisi, özgüven ve uzmanlık yeterliklerini derinleştirdiği belirtilmiştir. Bu bağlamda, analitik müzik dinleme uygulamalarının yalnızca teknik birer analiz aracı değil, aynı zamanda sanatsal, pedagojik, bireysel ve kültürel gelişimi bütüncül olarak besleyen bir öğretim stratejisi olduğu ifade edilmiştir.

Tablo 10. Öğretim Elemanlarının Analitik Müzik Dinleme Dersinde Yapılabilecek Etkinliklere Yönelik Görüşleri

Görüşme Verisi	Kodlar	Kategori	Tema
“Dönemleri tanıtan, bestecileri tanıtan dinleme pratikleri, ve ayrıntılı bilgiler” ”Pasif, aktif, analitik ve yaratıcı dinleme türlerini karşılaştırmalı örneklerle tanıma” “Barok, Klasik ve Romantik dönemlerden eserlerin biçim, dinamik, tını ve ifade farklarının karşılaştırılması” “Aynı eserin iki farklı yorumunu karşılaştırma” “Aynı eserin farklı ortamlarda icra edilmiş versiyonlarını karşılaştırma”	Dönem tanıtımı, besteciler, dinleme türleri, pasif, aktif, analitik, yaratıcı, karşılaştırma, icra yorumları	Genel müzik bilgisi, dinleme türleri, tarihsel-kültürel bağlam ve icra yorumlarını karşılaştırma	Dinleme ve Tartışmaya Dayalı Etkinlikler
“Müzikal Form Haritalama Çalışması Etkinlik: Mozart’ın bir sonat formundaki eserini dinleyip A–B–A’ vb. bölümlerini grafiklerle gösterme” “Kısa bir armonik harita çıkarma” “Enstrüman gruplarını tanıma ve etkileşimi çizelgeye dökmeye. Eserin tınısını bir renk-paleti veya çizimle temsil etme” “Programlı müzik dinlenerek içerik hikâyeleştirme”	Müzikal form haritalama, grafiklerle gösterme, armonik harita, çalgı etkileşimi, çizim, hikâyeleştirme	Eserlerin form-armoni analizinin haritalanması, eserlerin tınılarını görselleştirme, eseri hikâyeleştirme, çalgı çizelgesi	Yaratıcı Etkinlikler
“Mini öğrenci konserleri düzenleyerek seslendirdikleri eserleri açıklamak suretiyle etkinlik yapılabilir”” Çalgı hocaları davet edilebilir, anlatımlı dinleme etkinliğini onlar yürütebilirler” ”Söyleşiler düzenlenebilir”	Mini öğrenci konserleri, açıklama, etkinlik, anlatımlı dinleme, davet, söyleşi	Öğrenci açıklamalı müzik dinletileri, konuk hocalarla söyleşiler ve dinletiler	Canlı Performans ve Sunum Etkinlikleri
“Öğrenciler, ortaöğretim düzeyinde uygulanabilecek bir aktif dinleme dersi planı hazırlar” “Bu eserleri hangi pedagojik yaklaşımla hangi yaş grubuna dinletirdiniz?” tartışması”	Ders planı, dinleme, pedagojik yaklaşım, yaş grubu	Öğrencilere ders planı hazırlatma, pedagojik yaklaşım ve yaş grubu tartışması	Mesleki Gelişime Yönelik Etkinlikler

Tablo 10 öğretim elemanlarına yöneltilen “*Analitik müzik dinleme dersi kapsamında yapılabileceğini düşündüğünüz etkinlik planlarınızı paylaşabilir misiniz?*” sorusu doğrultusunda elde edilen verilerin analiziyle oluşturulmuştur. Verilerden elde edilen bulgular, dört tema altında toplanmıştır. “Dinleme ve Tartışmaya Dayalı Etkinlikler” teması, müzik tarihi bağlamında dönem, besteci ve stil farklarının dinleme yoluyla tanıtılmasını, pasif-analitik dinleme türlerinin karşılaştırmalı biçimde örneklerle işlenmesini içermektedir. “Yaratıcı Etkinlikler” başlığı altında toplanan öneriler, müzikal yapıların görsel ve anlatımsal olarak temsil edilmesini öne çıkarmaktadır. “Canlı Performans ve Sunum Etkinlikleri”, öğrencilerin dinledikleri ya da icra ettikleri eserleri sözlü olarak açıklayarak sunmalarını, ayrıca çalgı öğretmenlerinin katılımıyla anlatımlı dinleme etkinlikleri ya da söyleşiler düzenlenmesini içermektedir.

Son olarak, “Mesleki Gelişime Yönelik Etkinlikler” teması altında, öğretmen adaylarının ortaöğretim düzeyine yönelik analitik dinleme ders planları hazırlamaları ve bu planları hedef yaş grubu ve pedagojik yaklaşımlar doğrultusunda tartışmaları önerilmiştir. Genel olarak bulgular, öğretim elemanlarının analitik müzik dinleme dersini sadece bir dinleme pratiği olarak değil, analitik düşünme, yaratıcı üretim, performans sunumu ve pedagojik tasarım gibi çok boyutlu becerilerin gelişimini destekleyecek şekilde kurguladıklarını ortaya koymuştur.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmanın temel amacı, müzik öğretmenliği lisans programlarında analitik müzik dinleme temelli bir dersin gerekliliğini ortaya koymaktır. Araştırmanın ilk aşamasında, Türkiye genelinde 37 üniversitenin müzik öğretmenliği lisans programı incelenmiş, bu programların yalnızca Kastamonu Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi olmak üzere iki üniversitede dinleme odaklı derslerin yer

aldığı saptanmıştır. Bu bulgu, mevcut eğitim programlarında dinleme becerilerinin, özellikle de analitik boyutun, büyük ölçüde göz ardı edildiğini göstermektedir. Ayrıca YÖK TEZ ve Google Akademik veri tabanında yapılan incelemeler sonucunda, analitik müzik dinlemeye odaklanan yalnızca iki lisansüstü tez, dinleme tematiği ile ilgili yalnızca iki program/ders planı geliştirme çalışması, dört adet te konu kapsamında makale çalışmasına ulaşılmıştır. Yapılan uluslararası literatür tarama çalışmasında bir tez, dokuz makale çalışmasına ulaşılmıştır. Bu durum, Türkiye’de alandaki akademik üretimin hem çeşitlilik hem de kapsam açısından yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmanın ikinci aşamasında, Dokuz Eylül Üniversitesi’nde öğrenim gören 39 öğrenci ve 7 öğretim elemanı ile gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen bulgular, analitik müzik dinleme dersine duyulan ihtiyacı somut biçimde ortaya koymuştur. Öğrencilerin %89,7’si (n = 35) böyle bir dersi almak istediklerini belirtmiş, bu dersin müzikal donanımlarını geliştireceğini, eserleri daha bilinçli ve bütüncül bir bakışla değerlendirmelerini sağlayacağını dile getirmiştir. Benzer biçimde, öğretim elemanlarının %85,7’si (n = 6) bu tür bir dersin programda yer almasının ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir. Buna karşılık, öğretim elemanlarının büyük bir bölümü (71,4%) öğrencilerin mevcut müzik dinleme alışkanlıklarını “düşük, yetersiz ve bilinçsiz” olarak değerlendirmiştir. Öğrencilerin yalnızca %33,3’ü (n = 13), dinledikleri müziklere ilişkin resim yapma, harita çıkarma ya da yazı yazma gibi yaratıcı etkinliklerde bulduklarını belirtmiştir. Bu öğrencilerin %69,2’si (n = 9) ise söz konusu yaratıcı etkinlikleri çoğunlukla staj dönemleri gibi zorunlu durumlarda ve nadiren uyguladıklarını ifade etmiştir. Bu bulgular, müzik dinleme etkinliklerinde analitik dinleme sürecine dayalı disiplinlerarası yaratıcı faaliyetlerin öğrenciler arasında henüz etkin bir biçimde kullanılmadığını göstermektedir.

Ayrıca, öğrencilerin görüşleri, dinlemenin müziksel gelişim, mesleki yeterlik, estetik duyarlılık, sosyal iletişim ve kültürel bilinç açısından çok yönlü katkılar sunduğunu ortaya koymuştur. Öğretim elemanları da analitik müzik dinlemenin, öğrencilerin yorumlama becerilerini, repertuar seçimlerini ve pedagojik aktarım süreçlerini doğrudan desteklediğini vurgulamıştır. Literatürde konu kapsamında yer alan (Özdemir, 2019; Aksoy, 2024; Alay, 2022; Mat, 2023; Gök, 2022; Özdemir & Sazlı, 2024; Tekeli, 2013; Teparić, 2024; Kratus, 2017; Beach & Bolden, 2018; Vidulin, 2020; Campbell, 2005; Anderson, 2012; Reynolds, 2010; Boyer, 2021; Vidulin & Kazić, 2021; ve Teshaboyev, 2023) çalışmaları da bu araştırma bulgularını desteklemektedir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular literatürdeki çalışmalarla birlikte değerlendirildiğinde, analitik ve sistematik biçimde yapılandırılmış müzik dinleme etkinliklerinin, müzik eğitiminde çok boyutlu ve derinlemesine öğrenme kazanımları sağladığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu tür etkinlikler, öğrencilerin bilişsel kapasitelerini derinleştirmek, duyuşsal farkındalıklarını zenginleştirmek, odaklanma süreçlerini güçlendirmek, müzikal bilgi ile algı düzeylerini anlamlı biçimde geliştirmek açısından önemli katkılar sunmaktadır. Dahası, Vidulin & Kazić (2021) çalışmasında analitik dinleme etkinliklerinin temel kulak eğitimi yöntemlerine kıyasla daha etkili olduğu ve öğrencilerin mesleki yeterlik, yorumlama ve analitik becerilerinin bu yaklaşımla belirgin biçimde arttığını ortaya koymuştur. Bu durum, söz konusu yaklaşımın müzik pedagojisindeki en çarpıcı ve anlamlı bulgularından biri olarak öne çıkmaktadır. Bu sonuç, müzik eğitiminde kulak eğitimi gibi en temel derslerin uygulamalarında da çağdaş eğitim yöntemlerine göre yapılabilecek düzenlemeler için yol göstermektedir. Ayrıca ulusal literatürde konu bağlamında yapılan diğer çalışmaların niceliği, ülkemizde bu tür araştırmaların yetersiz olduğunu ve bir “ihtiyaç” olarak değerlendirilebileceğini doğrulamaktadır.

Bu çerçevede yapılan ihtiyaç analizi çalışması, ilgili literatürdeki diğer çalışmalarla değerlendirildiğinde, analitik müzik dinlemenin müzik öğretmenliği lisans programları için yalnızca destekleyici bir unsur değil, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve mesleki gelişimlerini bütüncül olarak besleyen temel bir gereklilik olduğunu göstermiştir. Yapılan nitel görüşmelerdeki sayısal bulgular dikkate alındığında, hem öğrencilerin hem de öğretim elemanlarının çok yüksek bir oranla bu dersi bir ihtiyaç olarak tanımlamaları, konunun günümüz müzik eğitimi bağlamında stratejik bir önem taşıdığını ortaya koymuştur. Aynı zamanda ulusal literatürde ilgili çalışmaların az sayıda olması; hem ulusal hem uluslararası literatürdeki araştırmaların analitik dinleme etkinliklerinin pedagojik olarak etkili bir araç olduğunu vurgulayarak bu kapsamda yapılacak uygulama ve araştırmaların

yaygınlaştırılmasını önermeleri günümüz müzik eğitiminde bu bağlamdaki etkinliklerin gelişmesinin bir gereklilik olarak görüldüğü ortaya konmuştur. Dolayısıyla analitik müzik dinleme, çağdaş eğitim anlayışının öngördüğü şekilde, müziği yalnızca işitsel bir deneyim değil, bilişsel, estetik ve pedagojik açıdan dönüştürücü bir süreç olarak ele almayı mümkün kılan güçlü bir yaklaşım olarak öğretim programlarında değerlendirilmelidir.

Etik ve Çıkar Çatışması

Bu araştırma, Dokuz Eylül Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından 20/05/2025 tarihli 1384320 sayılı kararı ile alınan izinle yürütülmüştür. Çalışmanın yürütülmesi sırasında katılımcılardan bilgilendirilmiş gönüllü onam alınmış ve araştırmanın tüm aşamalarında etik ilke ve kurallara uyulmuştur. Yazarlar, sürecin tamamında etik kurallara uygun davranıldığını ve aralarında herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Y. N. (2024). *Analitik müzik dinleme etkinliklerinin öğrencilerin çağdaş dönem müziğine yönelik görüşlerine etkisi* (Yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi). YÖK Tez Merkezi.
- Alay, E. (2022). *İlkokul öğrencilerinin müzik derslerinde kullanılan temsil stratejilerinin aktif müzik dinleme becerilerine etkisi* (Yüksek lisans tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi) YÖK Tez Merkezi.
- Anderson, W. T. (2012). *The effect of mindful listening instruction on listening sensitivity and music enjoyment* (Doktora tezi). University of Kentucky.
- Beach, D., & Bolden, D. (2018). Music education meets critical literacy: A framework for guiding music listening. *International Journal of Music Education*, 36(2), 230–243. <https://doi.org/10.1177/0255761418765104>
- Boyer, R. H. (2021). *Using Campbell's listening models in the elementary school music classroom* (Master's thesis). Liberty University.
- Campbell, P. S. (2005). Listening deeply into the musical world. *General Music Today*, 19(2), 15–19. <https://doi.org/10.1177/104837130501900202>
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (2nd ed.). SAGE Publications.
- Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı. (n.d.). *Lisans öğretim planı*.
- Drucker, P. F., & Maciariello, J. A. (2012). *Etkin yöneticinin seyir defteri* (Z. Dicleli, Çev.). Optimist Yayınları.
- Erden, M. (1998). *Eğitimde program geliştirme*. Anı Yayıncılık.
- Fer, S. (2019). Eğitimde program geliştirme kuramsal temellere bakış. *Ankara: Pegem*.
- Gök, M. (2022). Uzaktan eğitim ortamında çocuklar için müzik dinleme etkinliklerinin tasarlanması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (64), 579–611.
- Guyer, P. (2022). *Kant* (D. Soysal, Çev.). Say Yayınları.
- Gürsakal, N. (2012). *Betimsel istatistik: İstatistik I*. Dora Basım Yayın Dağıtım.
- Güven, M., & Aslan, S. (Ed.). (2023). *Çağdaş gelişmeler ışığında eğitimde program geliştirme ve değerlendirme*. Pegem Akademi.
- Kant, I. (2007). *Saf aklın eleştirisi* (İ. Sayar, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Orijinal çalışma 1781)
- Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı. (n.d.). *Lisans programı*.
- Kratus, J. (2017). *Music listening is creative*. *Music Educators Journal*, 103(3), 46–51. <https://doi.org/10.1177/0027432116686843>
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (2017). *İlkokul ve Ortaokul Müzik Dersi Öğretim Programı*.
- Mat, A. (2023). Müzik profesyonellerinin dinleme stratejileri: Dinleme biçimleri bağlamında müzik üretimi. *AMADER*, 8(16), 221–240.
- Onay, E. (2022). İşitmenin ötesinde müziksel dinleme. In B. Çokamay ve B. Aytemur (Ed.), *Müzik sanatı ve eğitiminde çağdaş yaklaşımlar II* (ss. 63–88). Eğitim Yayınevi.

- Özdemir, C. Ş., & Can, A. A. (2019). Müzikte dinleme, dinleme türleri ve müzik öğretmenliği öğrencilerinin müzik dinleme yaklaşımları. *İlköğretim Online*, 18(1), 173–187.
- Özdemir, M. Ç., & Sazlı, K. (2024). Akusmatik ve Pauline Oliveros'un derinlemesine dinleme kavramı ile ilişkisi. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 11(107), 935–944. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11404214>
- Özer, M. A., & Güler, E. (2014). Drucker'la yönetimi yeniden düşünmek. *Türk İdare Dergisi*, 478, 29–64.
- Platon. (2005). *Devlet* (S. Eyüboğlu ve M. A. Cimcoz, Çev.; 9. baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Orijinal çalışma yaklaşık İÖ 380)
- Reynolds, G. A. (2010). From passive to active listening: “Lullaby of Clubland” by Everything But the Girl, Part 1. *General Music Today*, 23(2), 40–43. <https://doi.org/10.1177/1048371314567905>
- Saldaña, J. (2019). *Nitel araştırmalar için kodlama el kitabı* (A. Tüfekçi ve N. Şad, Çev.). Pegem Akademi.
- Sis, N., & Başpınar Yörük, N. (2017). Müzikli yaratıcı dinleme etkinliklerinin yedinci sınıf öğrencilerinin dinleme başarısı ve tutumlarına etkisi. *International Journal of Language Academy*, 5(7), 1–16. <https://doi.org/10.18033/ijla.3785>
- Şenoğlu, C. Ö. (2009). *Eğitim fakültesi müzik eğitimi öğretmenliği anabilim dalı klasik gitar öğrencilerinin çalışma alışkanlıkları* (Yüksek lisans tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi). YÖK Tez Merkezi.
- Şenoğlu Özdemir, C. (2019). *Analitik müzik dinleme etkinliklerinin müzikal bilgi, algı ve performans başarısına etkisi* (Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü). YÖK Tez Merkezi.
- Tekeli, B. (2013). *Müzik öğretmeni adaylarının görüşlerine göre müzik dinleme ve kültürü dersine yönelik öğretim programı taslak önerisi* (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Teshaboyev, I. (2023). Pedagogical and methodological foundations of music listening activities in general education schools. *American Journal of Pedagogical and Educational Research*, 13, 81–84. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7777777>
- Teperić, S. (2024). Analytical listening and aesthetic experience in music criticism. *Musicology Today*, 21(1), 56–70. <https://doi.org/10.1016/j.muscrit.2024.01.005>
- Vidulin, S. (2020). Comparison of music lesson plans: New perspectives on listening to music at school. *Music Education Research*, 22(3), 334–348. <https://doi.org/10.1080/14613808.2020.1797845>
- Vidulin, S., & Kazić, S. (2021). Cognitive-emotional music listening paradigm in professional music education. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education*, 9(1), 135–145. <https://doi.org/10.23947/2334-8496-2021-9-1-135-145>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. bs.). Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

This study is a needs analysis conducted to determine the necessity of an analytical music listening-based course in undergraduate music teacher education programs. The theoretical foundation of the study is based on the assumption that analytical music listening is a fundamental competency for pre-service music teachers in terms of both musical and pedagogical development. In this context, the study adopts a holistic approach to examine the extent to which analytical listening skills are included in current curricula, the state of the literature, and the perspectives of relevant stakeholders. A qualitative case study design was employed in the research. The study was carried out in two main phases. In the first phase, document analysis was conducted to examine undergraduate music teacher education programs in Türkiye and to identify the presence of courses related to analytical music listening. Within this scope, 37 university programs were analyzed, and it was found that only two universities (Kastamonu University and Dokuz Eylül University) offered listening-focused courses. This finding indicates that music listening skills, particularly their analytical dimension, are largely neglected in existing curricula. In addition to program analysis, national and international literature was also reviewed. The findings revealed that the number of graduate theses, articles, and curriculum development studies on analytical music listening in Türkiye is quite limited. Although a relatively higher number of studies exist in the international literature, they also tend to remain limited in scope. This situation highlights the need for further research in the field both nationally and internationally. In the second phase of the study, semi-structured interviews were conducted with 39 students and 7 faculty members from the Music Teacher Education Department at Dokuz Eylül University. The data obtained from the interviews were analyzed based on Saldaña's (2019) “coding-to-theory” model. In

this process, the data were systematically coded, categorized, and interpreted through the development of themes. The findings clearly demonstrated that both students and faculty members perceive analytical music listening as an important need. While 89.7% of the students expressed their willingness to take such a course, 85.7% of the faculty members stated that such a course should be included in the curriculum. This result indicates a strong consensus regarding the necessity of analytical music listening within music teacher education. However, a large proportion of faculty members evaluated students' current music listening habits as insufficient and unconscious. It was determined that many students do not adequately engage in analytical thinking, musical analysis, and creative production processes during listening activities. Only a limited number of students reported engaging in creative activities such as drawing, writing, or visualizing the music they listen to, and these activities were mostly carried out in compulsory contexts. These findings suggest that analytical music listening skills need to be supported through a structured educational process. The findings also indicate that an analytical music listening course can provide multidimensional benefits. Students stated that such a course would enhance their musical development, enable them to evaluate musical works more consciously and holistically, and improve their aesthetic sensitivity. Additionally, contributions to professional competence, communication skills, and cultural awareness were emphasized. Faculty members highlighted that analytical listening skills directly support students' interpretative abilities, repertoire selection, and pedagogical practices. When evaluated together with the existing literature, the findings of this study demonstrate that analytically and systematically structured music listening activities lead to deep and meaningful learning outcomes in music education. Analytical listening contributes to the development of cognitive processes, enhances attention and concentration, enriches affective awareness, and improves musical perception. Furthermore, some findings suggest that this approach may be more effective than traditional ear training methods. In conclusion, this needs analysis reveals that an analytical music listening course is not merely a supplementary component but a fundamental requirement that holistically supports the cognitive, affective, and professional development of pre-service music teachers. Both quantitative findings and qualitative evaluations indicate that integrating such a course into music teacher education programs is of strategic importance in the context of contemporary music education. Accordingly, it is recommended that analytical music listening-based courses be developed and expanded within these programs.

EKLER

Öğrenci görüşme soruları

- 1-Müzik dinlemeyi sever misiniz?
- 2-Hangi durumlarda ve ortamlarda, ne sıklıkla müzik dinlersiniz?
- 3-İlkokul-ortaokul ve lise öğrencilerinin hayatında çalma, söyleme, yazma gibi müzikal faaliyetler arasında dinleme faaliyeti sizce ne kadar önemli?
- 4-Mesleki hayatınızda dinleme faaliyetini sınıf içerisinde verimli bir şekilde kullanmanın müzikal öğrenme açısından katkı sağlayacağına inanıyor musunuz? S:Cevabınız evet ise nasıl katkıları olabilir?
- 5-Dinlediğiniz müziklerin bestecisi, türü, tarihi gibi özelliklerinden genellikle en çok hangileri dikkatinizi çeker?
- 6-Dinlediğiniz müzikleri sosyal çevrenizde paylaşıyor musunuz? S:Cevabınız evet ise, yaptığınız paylaşımlarda müziklerin daha çok hangi özelliklerine değinirsiniz?
- 7-Okulda müziğin yapısal unsurlarına yönelik öğrendiğiniz ton, form, armoni gibi kavramları dinlediğiniz müziklerde irdeler misiniz? S:Cevabınız evet ise ne sıklıkla? S:Bu tür bilgileri sosyal çevrenizde paylaşıyor musunuz?
- 8-Okulda müziğin tarihine, kültürel yapısına yönelik öğrendiğiniz bilgileri dinlediğiniz müziklerde irdeler misiniz? S:Cevabınız evet ise ne sıklıkla? S:Bu tür bilgileri sosyal çevrenizde paylaşıyor musunuz?
- 9-Dinlediğiniz müziklere yönelik resim yapma, harita oluşturma gibi yaratıcı faaliyetlerde bulunuyor musunuz? S:Cevabınız evet ise ne sıklıkla?
- 10-Dinlediğiniz müziklerin form, ton, armoni gibi yapısal özelliklerini ve tarihi kültürel niteliklerini yaratıcı faaliyetlerle analiz etmeye yönelik bir analitik müzik dinleme dersi olsaydı bu dersi seçmek ister miydiniz?
- 11-Sizce bu ders mesleki anlamda size ne gibi katkılar sunardı?

12-Ekleme istediğiniz başka bir şey var mı?

Öğretim elemanı görüşme soruları

1-Sizce dinleme pratiğinin söyleme, çalma, yazma gibi müzikal faaliyetler arasındaki yeri nedir?

2-Dinleme pratiğini diğer müzikal faaliyetlerden ayıran etmenler nelerdir?

3-Müzik öğretmenliği lisans öğrencilerinin müzik dinleme alışkanlıklarının olması gerektiğini düşünüyor musunuz? S:Bu konuda bölümdeki öğrencileri hangi düzeyde değerlendirebilirsiniz? S:Bu alışkanlığın öğrencilerin mesleki yaşamlarına ne gibi katkıları olabilir?

4-Müzik dinleme faaliyetinin ilkökul-ortaokul ve lise öğrencileri için önemli olduğunu düşünüyor musunuz? S:Cevabınız evet ise, müzik dinleme alışkanlığının ilkökul-ortaokul ve lise öğrencilerine ne gibi katkıları olabilir?

5-Sizce insanlar genellikle dinledikleri müziklerde hangi özelliklere dikkat ediyorlar?

6-Müzik öğretmenliği lisans öğrencileri dinledikleri müziklerde hangi özelliklere dikkat ediyorlar?

7-Sizce müzik dinlerken müzikteki hangi özelliklere dikkat etmeliyiz? S:Bu soruyu profesyonel olarak müzik ile ilgilenenler ve ilgilenmeyenler kapsamında yanıtlatabilir misiniz?

8-Müzik öğretmenliği lisans öğrencilerinin dinledikleri müziklerin tarihi, ortaya çıktığı dönemin kritik özellikleri gibi niteliklere dikkat ederek dinlemeleri gerektiğini düşünüyor musunuz? S:Bu konuda bölümdeki öğrencileri hangi düzeyde değerlendirebilirsiniz? S:Bu tür bir dinleme alışkanlığının müzik öğretmenliği lisans öğrencilerinin mesleki yaşamlarında ne gibi katkıları olabilir?

9-Müzik öğretmenliği lisans öğrencilerinin dinledikleri müziklerin çalgılar, form, ton gibi yapısal özelliklerine dikkat ederek dinlemeleri gerektiğini düşünüyor musunuz? S:Bu konuda bölümdeki öğrencileri hangi düzeyde değerlendirebilirsiniz? S:Bu tür bir dinleme alışkanlığının müzik öğretmenliği bölümü öğrencilerinin mesleki yaşamlarında ne gibi katkıları olabilir?

10-Müzik öğretmenliği lisans öğrencilerinin dinledikleri müziklerin ara ara haritalarını çıkarma, resmini yapma gibi yaratıcı-analitik dinleme faaliyetlerini gerçekleştirmeleri gerektiğini düşünüyor musunuz? S:Bu konuda bölümdeki öğrencileri hangi düzeyde değerlendirebilirsiniz? S:Bu tür bir dinleme faaliyetinin müzik öğretmenliği lisans öğrencilerine mesleki yaşamlarında ne gibi faydaları olabilir?

11-Müzik öğretmenliği lisans öğrencilerinin dinledikleri müzikler hakkında alan içi derslerinden edindiği bilgileri kapsayacak biçimde etkili yorum-eleştiri yapabilme becerisine sahip olduklarını düşünüyor musunuz? S:Bu tür eleştirel bir dinleme faaliyetinin müzik öğretmenliği lisans öğrencilerine mesleki yaşamlarında sizce ne gibi faydaları olabilir?

12-Sizce müzik öğretmenliği lisans programında müzik dinleme eğitimi ile ilgili ayrı bir ders bulunmalı mı? S:Cevabınız evet ise bu programda ne gibi etkinlikler yapılabilir?

13-Sizce müzik öğretmenliği lisans programında müziğin tarihi, armonisi, formu, çalgıları vb. özellikleri detaylı analiz edebilecek bir analitik müzik dinleme dersi gerekli mi? S:Cevabınız evet ise bu ders kapsamında yapılabileceğini düşündüğünüz etkinlik planlarınızı paylaşabilir misiniz?

14-Ekleme istediğiniz başka bir şey var mı?
